

care-l propun sînt cu totul în afara gîndirii blagiene.

Filosofia lui Lucian Blaga se dovedește din fericire a fi bine păzită prin noutățile ei de limbaj, care nu acceptă alte înțelesuri decît cele conferite de însuși creatorul lor.

(Publicat în revista *Contemporanul* — *Idea Europeană*, 31 iulie 1992, nr. 31).

11. MEANDRATA ISTORIE A RECEPTĂRII OPERELOR CELUI MAI MARE FILOSOF ROMÂN

Motto: Dacă civilizația poate fi împrumutată, cultura nu e o marfă de import.

Sextil Pușcariu

Unul dintre scriitorii noștri care ar fi meritat pe deplin Premiul Nobel, a avut în propria lui țară un ciudat destin în ce privește receptarea operelor sale filosofice.

În 1958, anul în care tocmai refuzaseră să susțină propunerea acordării premiului Nobel, oficialitățile comuniste trimeteau la Veneția, la cel de-al XII-lea **Congres internațional de filosofie** doar filosofi marxști și nu pe Blaga, candidat la premiul Nobel, personalitate cu care ne-am fi putut păstra prestigioasa poziție pe care o avem în Europa pînă în 1944.

Despre Lucian Blaga, Vasile Băncilă scria în 1938 : „mai rar autor care să se împlinească atît de sigur, de armonios și de complet“.

Meandrata istorie a receptării filosofiei blagiene nu a avut însă de suferit doar în ultimii 45 de ani. În primăvara anului 1940, cînd nu se împlinise bine un an de la revenirea lui în țară, a început un virulent atac împotriva filosofiei sale, pornit din tabăra teologilor.

În **Telegraful român**, părintele D. Stăniloae atrăgea atenția cititorilor de filosofie că cele scrise de Lucian Blaga constituie o adevărată „primejdie națională“.

După ce apăruse **Religie și spirit** (1942) profesorul Terchilă scria în același ziar că ar fi vorba de o „carte bolșevică“ ! Dacă cumva se mai strecura cîte o recenzie favorabilă acestei cărți, intrau în arenă autoritățile de vîrf ale

bisericii. Ilustrativă în acest sens a fost cererea făcută de Mitropolitul de la Sibiu, către redactorul șef al **Revistei Transilvania**, și anume de a se desolidariza de recenzia favorabilă apărută în respectiva publicație. În caz contrar, amenințau reprezentanții bisericii, ei își vor da demisia din cadrul Societății pentru cultură **ASTRA**. Urmarea a fost că tot filosoful Lucian Blaga a fost acela care, printr-o scrisoare deschisă, adresată președintelui **Societății ASTRA**, își dădea demisia din numita asociație în cadrul căreia „nu se respectă libertatea de gândire“, premiza oricărei culturi, scria pe atunci Lucian Blaga, fără să bănuiască măcar negura vremii ce urma să vină.

De altfel, modul filosofic de tratare a problemelor teologice (nemurirea sufletului, existența lui Dumnezeu și a libertății) i-au adus și lui Immanuel Kant în două rânduri (când avea 73 ani și apoi la 74 ani) aspre muștrări din partea oficialităților. Mai mult, profesorii de la Universitatea din Königsberg fuseseră «îndemnați» să nu facă nici o referire la modul în care aceste probleme erau tratate de Kant. În anul în care se retrăsese de la Universitate (1797), lui Kant, spirit profund religios dar și un mare filosof, i s-a cerut să-și fundamenteze mai bine filosofia transcendențială sau, pur și simplu, să retracteze cele scrise.

Interesant este că acum, când se încearcă o schimbare de atitudine față de Lucian Blaga, iar la începutul lunii mai a acestui an se binecuvînta statuia lui Lucian Blaga la Cluj, una din fețele bisericesti prezente la ceremonie vorbea doar de „marele poet“ Lucian Blaga, trecînd spontan sub tăcere că a fost nu numai cel mai mare filosof român dar și un filosof de talie europeană.

Hărțuiri la care a fost supus Lucian Blaga din partea teologilor și criticile acerbe care i-au fost aduse chiar din partea unor prieteni (Nichifor Crainic în **Nostalgia Paradisului** sau în articolul din **Gîndirea** intitulat **Iulian Aposta-**

tu, 1943) au devansat puțin anii în care urma să fie «îngropat de viu».

În anii de pleonastică „democrație populară“ nu i s-a mai publicat nimic din propria creație filosofică, nici măcar din cea poetică. Mihai Beniuc, «toboșarul vremurilor noi», care ocupa funcții înalte în „cultura comunistă“, nu s-a sfiit să-l facă „excroc“ sau „mare imbecil“ în articolul său intitulat subtil „Marele Anonim“ (publicat în 1959).

După 1948, anul în care a fost dat afară din Universitate și pînă în anul morții sale (1961) Lucian Blaga nu și-a mai văzut tipărit nici un rînd scris pe teme filosofice. Chiar prefețele curților traduse erau scrise de persoane agreate de regimul comunist. Tudor Vianu scrie prefața la Faust, iar pentru Lessing s-a optat pentru o prefață scrisă de Paul Langfelder.

Nu de mult ne-a fost dat să vedem în ce fel scrierea unei prefețe marchează o carte. Vrînd la ora de limbă greacă să verifice traducerea făcută din **Phaidon**, un student a spus: «să vedem cum traduce aici Constantin Noica» Eu am exclamat: «Nu știam că Noica a tradus Phaidon!». Răspunsul prompt a fost: «Nu Noica a făcut traducerea, ci Cezar Papacostea, el însă a supervizat-o, ceea ce e ca și cum ar fi făcut-o el» Desigur, nu m-am putut opri să-i explic că Cezar Papacostea, care a tradus direct din greacă cele mai importante din dialogurile lui Platon, era un elenist de mare clasă și nu avea nevoie de „supervizarea“ cuiva care era doar un entuziast propagator al filosofiei grecești și a limbilor clasice în rîndul tinerilor, dar care nu știa nici pe departe greaca pe care o știa Papacostea, deși pentru „exercițiu“ (mai mult de interpretare decît de traducere) a tradus vreo două, poate trei dialoguri. Dar, ca să fie și mai lămurite lucrurile, am adăugat: «Cînd citește cineva din Faust-ul prefațat de Tudor Vianu, nu înseamnă că citește „traducerea“ lui Vianu, deși marele critic român avea doctoratul în

Germania și nu se pune problema că nu știa germana».

Datorită neobositelor eforturi ale D-nei Dorli Blaga, fiica lui Lucian Blaga, eforturi depuse de-a lungul a douăzeci de ani, în ciuda „poziției oficiale“ — nefavorabile filosofiei lui Lucian Blaga, vădită mai ales prin prefețe —, avem acum republicate Trilogiile, ca și marea majoritate a manuscriselor marelui filosof.

Prin anii '30, când începuse tipărirea trilogiilor, „universitarii“ decretaseră un fel de „conspirație a tăcerii“ de la care s-a sustras numai Ion Petrovici. Doar tinerii de pe atunci — Emil Cioran, P. Comarnescu, C. Noica, M. Eliade, M. Vulcănescu, Octavian Suluțiu — se arătau preocupați de gândirea lui Blaga.

Primul autor al unui studiu ceva mai amplu despre filosofia lui Lucian Blaga a fost Brucăr, fost director la ziarul „Lumea Evree“ și membru al Societății de Filosofie. Dar el, ne-având probabil capacitatea de a oferi o imagine personală asupra operelor pe care voia să le analizeze, a folosit pasaje întregi din cele trei scrisori pe care le primise de la Lucian Blaga, modificând doar pe ici pe colo câte un cuvânt.

O singură monografie de valoare a fost scrisă de către Ovidiu Drîmba (**Filosofia lui Lucian Blaga, 1944**). Minunata carte a metafizicianului Vasile Băncilă, intitulată **Lucian Blaga — energie românească** expune mai cu seamă viziunea filosofică proprie a talentatului (și din păcate prea puțin cunoscutului) autor, decît filosofia lui Lucian Blaga.

În cărțile care studiază câte un aspect din filosofia lui Lucian Blaga, cărți apărute între anii 1961 și 1989, nu se poate discerne cît credeau autorii în afirmațiilor lor și cît era impus de poziția oficială față de Lucian Blaga.

De pildă, nu putem ști cît credea cu adevărat Constantin Noica în necesitatea schimbării termenului de dogmă cu cel de axiomă cînd scria că, doar operînd o astfel de schimbare, „am fi putut oferi lumii un mare cuvînt româ-

nesc“, dar, fără schimbarea propusă, „ne sfiim“ (în **Rostirea filosofică românească**, p. 218). Un singur lucru e sigur : o astfel de afirmație, de o totală gratuitate, se află ades citată la loc de cinste și a fost adoptată de mai toți admiratorii lui Noica, inspirat numiți de Alexandru George „noicolatrii“.

Generațiile formate în anii „dictaturii proletariatului“ cel mai adesea se dovedesc incapabile de a trece peste lucrurile învățate în anii de formare, cînd profesorilor le era interzis să vorbească despre Lucian Blaga în termeni elogioși, așa cum s-ar fi cuvenit.

În cel mai fericit caz, oamenii de cultură de la noi optează pentru „selectarea“ unor „elemente viabile“ din filosofia lui Lucian Blaga (totdeauna „viabilitatea“ sau „neviabilitatea“ unor mari idei, — ne amintește de remarcă lui Schopenhauer referitoare la alegerea cărților precum ouăle : numai cele foarte proaspete se pot consuma fără pericol de intoxicare). Se fac turniri de „erudiție“ pe terenul filosofiei blagiene pentru că din start se consideră drept „vulnerabilă“ originalitatea sau „actualitatea“ scrierilor sale filosofice. Cu energia pe care arde de inutile turniri o necesită, și luînd aminte la cele spuse de Lucian Blaga că nimeni nu se naște fără părinți, s-ar putea realiza lucruri mai folositoare culturii românești.

„Ceea ce admir mai mult în opera d-tale filosofică, — mărturisea Mircea Eliade în 1937 cu ocazia unui interviu pe care i-l lua la Berna marelui filosof —, este curajul creației. Astăzi, cînd filosofii deabia îndrăznesc să atace două-trei probleme, Dumneata ai curajul de a gîndi asupra tuturor problemelor de filosofie, după ce, în prealabil, te-ai silit să înmulțești chiar numărul acestor probleme, descoperind bunăoară, garnitura categoriilor subconștientului. Bate un curaj pe care, de la Hegel, nu l-a mai avut nici un filosof european... Descoperind **matricea stilistică** în incoștient și nu în peisaj ca **Frobenius**, dovedind că fenomenul cul-

turii nu poate fi comparat unui organism autonom, care apare aproape parazitar în istorie, înzestrat cu un anume destin biologic și avînd, deci, o anumită limită de vîrstă, — cum afirmă Spengler —, dovedind, mai ales, că un stil nu e monolitic și că nu poate fi explicat printr-o singură valență, Dumnezeu te deosebești net de acei gînditori contemporani“.

Lăsînd de-o parte înnoirile aduse de gîndirea filosofică blagiană, volumul **Spațiul Mioritic**, tradus în germană prin anii '40 de Julius Draser și publicat după patru decenii, a fost introdus în schema spengleriană. Nu a fost nevoie pentru aceasta decît de o simplă schimbare de titlu: În loc de **Mioritischen Raum**, editorii au preferat **Zum Wesen der Rumänischen Volkseele** (Ed. Minerva '82). Deosebirea apare evidentă dacă ne gîndim că termenul de spațiu are și sensul de cadru (stilistic) care, în contextul filosofiei lui Blaga, trimite la ideea de „matrice stilistică“. Termenul preferat, acela de „esență“ a „sufletului“, duce gîndul spre sufletul unei culturi privită ca organism și spre „stilul monolit“, de care vorbea Mircea Eliade, referindu-se la Spengler, filosof german la care Blaga a fost fără temeinicie veșnic redus.

După apariția romanului **Luntrea lui Caron** (Editura Humanitas, 1990) s-a întîmplat un lucru destul de curios. În loc să vadă în acest roman o carte fundamentală a literaturii române, unii dintre criticii noștri — atît de nepretențioși în numeroase alte cazuri —, s-au grăbit să atace „forma“ după niște criterii total arbitrare uitînd să remarce „fondul“.

Cartea scrisă de Lucian Blaga prin anii '50, aruncă o lumină asupra existenței marelui poet, filosof și dramaturg, silit să „extirpe“ în el latura creatorului de filosofie. Prin soarta sa, dezvăluită în roman și într-unele din poeziile ciclului „Vîrstei de fier“, Lucian Blaga ilustrează destinul întregii spiritualități române reduse la tăcere de „comunismul triumfător“. Acest fapt cutremurător a trecut „neobservat“

celor care au invocat în contra valorii cărții nu știu ce pretinse exigențe artistice la care romanul nu s-ar fi ridicat îndeajuns. Asemenea poziții critice dovedesc o perfectă continuitate a curentului „anti-blagian“ care la început o fi fost el impus, dar mai pe urmă a fost pe deplin însușit de cei care își făceau un nume repetînd slugarnic, cu felurite variațiuni, poziția dictată în mod oficial.

Credem că, în condițiile actuale, mimarea unui „estetism pur“ pentru a ascunde fondul real al problemei, nu poate fi decît profund dăunătoare, deoarece o nouă receptare a operei lui Lucian Blaga ar exercita o benefică influență în efortul de depoluare a culturii noastre contemporane.

(Publicat în revista **Contemporanul** — **Ideea Europeană**, 20 septembrie 1991, nr. 38).